

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas iela 25 Rīga LV 1010; Tālr.: 67686768; Fakss: 67244074; E-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Rīgā

2012.gada 11. janvārī Nr. 6-6/13

Izvilks no **ATZINUMA**

Pārbaudes lietā Nr. 2011-272-26B

Uz Latvijas Iekšlietu darbinieku arodbiedrības iesnieguma pamata, Tiesībsarga birojā tika ierosināta pārbaudes lieta Nr. 2011-272-26B, lai pārbaudītu iespējamo diskriminācijas aizlieguma pārkāpumu Latvijas Republikas Valsts Policijas Kurzemes reģiona pārvaldē, atsakot piešķirt inspektorei I.Z. atvaļinājumu bez darba samaksas saglabāšanas, kas lūgts aizbildnībā nodota bērna aprūpei.

Kā izriet no pārbaudes lietas Nr. 2011-272-26B materiāliem, saskaņā ar Cīravas bāriņtiesas 2011.gada 19.aprīļa lēmumu Nr.1-6/10 I.Z. aizbildnībā un faktiskā aprūpē tika nodots bērns M.P. I.Z. 2011.gada 21.aprīlī, 2011.gada 15.augustā, 2011.gada 12.septembrī vērsās pie Valsts Policijas Kurzemes reģiona pārvaldes vadības ar lūgumu piešķirt atvaļinājumu bez darba samaksas saglabāšanas. Valsts policijas Kurzemes reģiona pārvalde vairākkārt atteikusi atvaļinājuma bez darba samaksas saglabāšanas piešķiršanu - 2011.gada 29.aprīļa vēstulē Nr. 20-19-11 atb., 2011.gada 24.augusta vēstulē Nr.20-19-19ziņ, 2011.gada 10.oktobra vēstulē Nr. 20/19-33250, pamatojoties uz Valsts policijas Kārtības policijas biroja Prevencijas nodaļas vadītāju ziņojumiem, kur norādīts uz grūtībām nodrošināt nodaļas darbu, gadījumā, ja I.Z. tiek piešķirts atvaļinājums bez darba samaksas saglabāšanas, un Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 43.panta pirmo daļu, kas darba devējam dod rīcības brīvību atvaļinājuma bez darba samaksas saglabāšanas piešķiršanā, nosakot, ka „*amatpersonai (darbiniekam), kurai tas ir nepieciešams un kuras amata (dienesta, darba) pienākumu izpildes apstākļi to pieļauj, var piešķirt atvaļinājumu bez darba samaksas un uzturdevas kompensācijas saglabāšanas.*”

Tiesībsarga ieskatā Valsts policijas Kurzemes reģiona pārvaldes vadībai, vērtējot jautājumu par atvaļinājuma bez darba samaksas saglabāšanas piešķiršanu I.Z., bija jāņem vērā, ka šis atvaļinājums ir nepieciešams bērna aprūpei, un sistēmiski jāpiemēro normatīvais regulējums. Apvienoto Nāciju

Organizācijas konvencijas par bērna tiesībām 3.panta pirmā daļa nosaka, ka „visās darbībās attiecībā uz bērniem neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts iestādes vai privātiestādes, kas nodarbojas ar sociālās nodrošināšanas jautājumiem, tiesas, administratīvie vai likumdošanas orgāni, uzmanība pirmām kārtām tiek veltīta tam, lai vislabāk nodrošinātu bērna intereses”. Latvijas Republikas Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.panta pirmā daļa nosaka, ka tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras.

Vienlīdzība tiesību sistēmā darbojas kā vispārējs tiesību princips¹. Latvijas Republikas Satversmes 91.pants nosaka, ka „visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas”. Līdz ar to nav pieļaujama nepamatota, atšķirīga attieksme ne normatīvajā regulējumā, ne šī regulējuma interpretācijā un piemērošanā attiecībā uz atvaļinājuma piešķiršanu darbiniekam bērna aprūpei. Nevienlīdzīga attieksme ir jāattaisno. Ja šāds attaisnojums nav pieļaujams vai nav pietiekams, tad vienlīdzības princips ir pārkāpts². Darba apjoms un nespēja nodrošināt nodaļas darbu I.Z. atvaļinājuma periodā nevar tikt uzskatīta par pietiekamu un pieļaujamu pamatojumu, jo normatīvais regulējums paredz īpašu aizsardzību personām bērna aprūpes periodā, uzliekot par pienākumu darba devējam saglabāt amatu un atalgojumu, organizējot darbu tādā veidā, lai persona varētu izmantot savas tiesības uz bērna aprūpi. Šajā gadījumā Valsts policijas Kurzemes reģiona pārvaldes vadībai bija jāņem vērā, ka atvaļinājums ir nepieciešams bērna interesēs un, vērtējot jautājumu par atvaļinājuma bez darba samaksas saglabāšanas piešķiršanu I.Z., jāpiemēro līdzvērtīga attieksme kā pret pārējiem darbiniekiem, kuri lūguši piešķirt atvaļinājumu bērna aprūpei.

Darba likuma 29.pants nosaka, ka ir aizliegta nepamatota, atšķirīga attieksme ģimenes stāvokļa dēļ. Kā izriet no lietas materiāliem, I.Z. tika piedāvāts pāriet zemāku amatu no Valsts policijas Kārtības policijas biroja Prevencijas nodaļas inspektora amata uz Patruļpolicijas nodaļas Patruļdienesta rotas kārtībnieka amatu, lai varētu piešķirt atvaļinājumu bez darba samaksas saglabāšanas bērna līdz 1 gada vecumam aprūpei, tādējādi ģimenes stāvokļa dēļ – aizbildnības nodibināšanas, nostādot I.Z. nelabvēlīgākā situācijā kā pārējos darbiniekus, kuriem tiek piešķirti atvaļinājumi, saglabājot amatu un atalgojumu.

Ar augstāk minētajiem atteikumiem I.Z. piešķirt atvaļinājumu bez darba samaksas saglabāšanas aizbildnībā esošā bērna aprūpei, Valsts policijas Kurzemes reģiona pārvalde ir pārkāpusi Latvijas Republikas Satversmes 91.pantu un Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.pantu un Darba likuma 29.pantu.

Tiesiskās vienlīdzības principa pārkāpums dod personai, kura atrodas neizdevīgākā situācijā, tiesības prasīt, lai attieksme pret viņu būtu tāda pati kā

¹ Sk. Latvijas Republikas Satversmes komentāri VII nodaļa Cilvēka pamattiesības, Latvijas Vēstnesis, 2011., 74.lp.

² Sk. Latvijas Republikas Satversmes komentāri VII nodaļa Cilvēka pamattiesības, Latvijas Vēstnesis, 2011., 99.lp.

pret personu, kura atrodas izdevīgākā situācijā.³ Tiesībsargs norāda, ka, saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 91.pantu, pret I.Z. ir nodrošināma tāda pati attieksme kā pārējiem vecākiem, kuri sakarā ar maza bērna ienākšanu ģimenē lūguši piešķirt un ir saņēmuši atvaļinājumu. Ņemot vērā I.Z. vairākkārtējos lūgumus 2011.gada 21.aprīlī, 2011.gada 15.augustā, 2011.gada 12.septembrī piešķirt bezalgas atvaļinājumu līdz 2012.gada 12.februārim Valsts policijas Kurzemes reģiona pārvaldei ir pienākums piešķirt I.Z. atvaļinājumu bērna aprūpei, saglabājot darba vietu un amatu. Saskaņā ar Darba likuma 29.panta 8.daļu I.Z. ir tiesības uz morālo kompensāciju par ilgstošu, diskriminējošu attieksmi no 2011.gada 21.aprīļa, kad I.Z. uzrakstīja pirmo iesniegumu ar lūgumu piešķirt atvaļinājumu bez darba samaksas saglabāšanas aizbildnībā esoša bērna aprūpei.

Vērtējot pārbaudes lietas Nr. 2011-272-26B materiālus, tiesībsargs saskatīja trūkumus Darba likuma 35.nodaļā, kas nosaka kārtību, kādā tiek piešķirti atvaļinājumi. Darba likumā nav noteiktas īpašas garantijas personām, kuras ir paņēmušas aizbildnībā bērnu, kuram nepieciešama faktiskā aprūpe. Kā izriet no Latvijas Republikas Satversmes tiesas prakses, tiesiskās vienlīdzības princips liedz valsts institūcijām izdot tādas normas, kas bez saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos. Vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos apstākļos, ja tam ir objektīvs un saprātīgs pamats⁴. Kopējiem elementiem ir jābūt tādiem, kas pēc iespējas intensīvāk raksturo abas situācijas⁵. Kopējais elements šajā gadījumā ir bērns, kam nepieciešama aprūpe. Atšķirīgais elements ir bērna juridiskais statuss – ģimenē dzimušais, adoptētais, aizbildnībā esošais. Tā, kā visiem bērniem ir nepieciešama aprūpe, laiks un uzmanība, var secināt, ka darbinieki, kuriem nepieciešams atvaļinājuma periods bērna aprūpei bērnam, kas dzimis, adoptēts, vai pār kuru nodibināta aizbildnība, atrodas vienādos, salīdzināmos apstākļos. Darba likuma 153.pantā un 156.pantā nav pilnvērtīgi uzskaitīti visi gadījumi, kas dod darbiniekam tiesības prasīt un uzliet darba devējam pienākumu piešķirt atvaļinājumu bērna aprūpei, neatkarīgi no bērna juridiskā statusa.

Neprecizitātes normatīvajā regulējumā var radīt situāciju, kad personai netiek piešķirts atvaļinājums aizbildnībā esoša bērna kopšanai. Kamēr nepamatotie lēmumi, kas pārkāpj Latvijas Republikas Satversmes 91.pantu, netiek atcelti un attiecīgi piešķirts bērna aprūpei nepieciešamais atvaļinājums, personai tiek liegta iespēja pilnvērtīgi aprūpēt bērnu un attiecīgi tiek liegtas tiesības saņemt likumā „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” noteikto vecāku pabalstu. Ņemot vērā minēto, ir nepieciešams veikt attiecīgus

³ Sk. Latvijas Republikas Satversmes komentāri VII nodaļa Cilvēka pamattiesības, Latvijas Vēstnesis, 2011., 115.lp.

⁴ sk. Satversmes tiesas 03.04.2001. g. sprieduma lietā Nr. 2000-07-0409 secinājumu daļas 1. punktu.

⁵ Sk. Latvijas Republikas Satversmes komentāri VII nodaļa Cilvēka pamattiesības, Latvijas Vēstnesis, 2011., 95.lp.

grozījumus Darba likuma 35.nodaļā, lai audžuģimenes loceklim un aizbildnim noteiktu līdzvērtīgas tiesības uz atvaļinājumu, kas nepieciešams faktiskai bērna kopšanai, kā bērna vecākiem un adoptētājiem.

Tiesībsarga pilnvarojumā
vecākā juriskonsulte

V. Slaidiņa

Bērziņa 67201405